ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 3ης Σεπτεμβρίου 2009*

Στην υπόθεση C-2/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Corte suprema di cassazione (Ιταλία) με απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 2 Ιανουαρίου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Amministrazione dell'Economia e delle Finanze,

Agenzia delle Entrate

κατά

Fallimento Olimpiclub Srl,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, K. Schiemann (εισηγητή), P. Kūris, L. Bay Larsen και C. Toader, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mazák
γραμματέας: R. Şereş, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 22ας Ιανουαρίου 2009,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Fallimento Olimpiclub Srl, εκπροσωπούμενη από τον G. Tinelli, avvocato,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την I. Bruni, επικουρούμενη από τον P. Gentili και τη W. Ferrante, avvocati dello Stato,

— η Σλοβακική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την B. Ricziová,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον E. Traversa και την M. Afonso,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 24ης Μαρτίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την εφαρμογή της αρχής του δεδικασμένου στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με τον φόρο προστιθέμενης αξίας (στο εξής: ΦΠΑ).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Fallimento Olimpiclub Srl (Olimpiclub Srl πτωχεύσασας, στο εξής: Olimpiclub) και της Amministrazione dell'Economia e delle Finanze (υπηρεσίας οικονομίας και οικονομικών, στο εξής: φορολογική αρχή), με αντικείμενο τέσσερις διορθωτικές πράξεις επιβολής ΦΠΑ, με αποδέκτη την Olimpiclub, για τα οικονομικά έτη 1988 έως 1991.

Η εθνική νομοθεσία

3 Το άρθρο 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα (codice civile), τιτλοφορούμενο «Ισχύς δεδικασμένου», προβλέπει τα εξής:

«Οι διαπιστώσεις που περιέχονται σε απόφαση η οποία έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου δεσμεύουν τους διαδίκους, τους κληρονόμους τους ή τους διαδόχους τους.»

4 Το άρθρο αυτό έχει ερμηνευθεί από το Corte suprema di cassazione (Άρειος Πάγος) με την απόφαση 13916/06 ως εξής:

«[…] όταν δύο δίκες μεταξύ των ίδιων διαδίκων αφορούν την ίδια έννομη σχέση και η μία εξ αυτών έχει περατωθεί με την έκδοση αποφάσεως η οποία έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, οι διαπιστώσεις που περιέχονται στην απόφαση αυτή όσον αφορά την έννομη σχέση ή την επίλυση πραγματικών ή νομικών ζητημάτων σχετικών με θεμελιώδους σημασίας ζήτημα κοινό και στις δύο υποθέσεις, οι οποίες συνιστούν την αναγκαία λογική αφετηρία της κρίσεως που διατυπώνεται στο διατακτικό της αποφάσεως, απαγορεύουν την επανεξέταση του ίδιου νομικού ζητήματος, το οποίο θεωρείται, στο εξής, κριθέν, ακόμη και αν η μεταγενέστερη δίκη επιδιώκει σκοπούς διαφορετικούς από τους σκοπούς οι οποίοι είχαν αποτελέσει το αντικείμενο και το "petitum" της πρώτης.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

5 Η Olimpiclub, εταιρία περιορισμένης ευθύνης της οποίας ο σκοπός συνίσταται στην κατασκευή και διαχείριση αθλητικών εγκαταστάσεων, έχει στην κυριότητά της συγκρότημα αθλητικών εγκαταστάσεων ανεγερθέν σε γήπεδο ιδιοκτησίας του Ιταλικού Δημοσίου. Στις 27 Δεκεμβρίου 1985 συνήψε με την Associazione Polisportiva Olimpiclub (στο εξής: Associazione), μη κερδοσκοπική ένωση προσώπων της οποίας τα ιδρυτικά μέλη, στην πλειοψηφία τους, κατείχαν επίσης εταιρικά μερίδια στην Olimpiclub, σύμβαση περί παραχωρήσεως της χρήσεως του συνόλου των εγκαταστάσεων του εν λόγω αθλητικού συγκροτήματος στην Associazione (στο εξής: σύμβαση παραχωρήσεως της χρήσεως). Σε αντάλλαγμα, η Associazione ανέλαβε την υποχρέωση, πρώτον, καταβολής του οφειλομένου στο Ιταλικό Δημόσιο τέλους χρήσεως δημοσίων πραγμάτων (ποσού καταβαλλόμενου ως αντάλλαγμα για την παραχώρηση της χρήσεως του γηπέδου), δεύτερον, καταβολής ποσού 5 εκατομμυρίων (ιταλικών λιρών) ITL ετησίως, το οποίο αντιστοιχεί στην επιστροφή ετήσιων, κατ' αποκοπή, δαπανών και, τρίτον, μεταβιβάσεως στην Olimpiclub όλων των ακαθάριστων εσόδων της Associazione, τα οποία συνίστανται στο συνολικό ποσό των ετήσιων συνδρομών των μελών της.

6 Το 1992, η φορολογική αρχή πραγματοποίησε ελέγχους όσον αφορά την εν λόγω σύμβαση παραχωρήσεως της χρήσεως και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι συμβαλλόμενοι, προσφεύγοντας στη σύναψη μιας τυπικώς σύννομης πράξεως, είχαν στην πραγματικότητα ως αποκλειστικό σκοπό την καταστρατήγηση του νόμου, προκειμένου να επιτύχουν ένα φορολογικό πλεονέκτημα. Στο πλαίσιο αυτό,

η Olimpiclub μεταβίβασε σε μια μη κερδοσκοπική ένωση προσώπων όλα τα διοικητικά και διαχειριστικά βάρη του οικείου αθλητικού συγκροτήματος ενώ, συγχρόνως, εισέπραττε τα προερχόμενα από την καταβολή της συνδρομής των μελών της ενώσεως έσοδα, τα οποία, λόγω της μορφής τους αυτής, απαλλάσσονταν του ΦΠΑ. Η φορολογική αρχή, θεωρώντας μη αντιτάξιμη τη σύμβαση παραχωρήσεως της χρήσεως, καταλόγισε στην Olimpiclub το σύνολο των ακαθάριστων εσόδων που πραγματοποίησε η Associazione στη διάρκεια των ετών που αποτέλεσαν το αντικείμενο του φορολογικού ελέγχου και, κατ' ακολουθία, εξέδωσε τέσσερις διορθωτικές πράξεις επιβολής φόρου σχετικά με τις δηλώσεις ΦΠΑ που η Olimpiclub είχε υποβάλει για τα οικονομικά έτη 1988 έως 1991.

7 Η Olimpiclub άσκησε προσφυγή κατά των ως άνω διορθωτικών πράξεων επιβολής φόρου ενώπιον του Commissione tributaria provinciale di primo grado di Roma (τοπικού πρωτοβάθμιου φορολογικού δικαστηρίου της Ρώμης), το οποίο δέχθηκε την προσφυγή, κρίνοντας ότι η φορολογική αρχή κακώς δεν αναγνώρισε τις έννομες συνέπειες της συμβάσεως παραχωρήσεως της χρήσεως, καθόσον δεν απέδειξε ότι επρόκειτο για σύμβαση συναφθείσα με σκοπό τη φοροδιαφυγή.

8 Η φορολογική αρχή άσκησε έφεση κατά της ως άνω αποφάσεως ενώπιον του Commissione tributaria regionale del Lazio (τοπικού φορολογικού δικαστηρίου του Lazio), το οποίο επικύρωσε την εν λόγω απόφαση. Σύμφωνα με το δικαστήριο αυτό, η φορολογική αρχή δεν απέδειξε την ύπαρξη προθέσεως φοροδιαφυγής των συμβαλλομένων στη σύμβαση παραχωρήσεως της χρήσεως, καθόσον οι λόγοι που οδήγησαν στη σύναψη της συμβάσεως ανάγονταν στο οικονομικά ασύμφορο της απευθείας διαχειρίσεως μιας αθλητικής, ουσιαστικά, δραστηριότητας από μια εμπορική εταιρία.

9 Κατά της αποφάσεως αυτής η φορολογική αρχή άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Δεδομένου ότι, εν τω μεταξύ, η Olimpiclub κηρύχθηκε σε πτώχευση, ο σύνδικος της πτωχεύσεως παρέστη ως αναιρεσίβλητος στην κατ' αναίρεση δίκη.

10 Στο πλαίσιο της δίκης αυτής, ο σύνδικος επικαλέστηκε δύο αποφάσεις του Commissione tributaria regionale del Lazio, οι οποίες είχαν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου και αφορούσαν διορθωτικές πράξεις επιβολής ΦΠΑ εκδοθείσες σε

βάρος της Olimpiclub κατόπιν του ιδίου φορολογικού ελέγχου, αλλά για διαφορετικά οικονομικά έτη, ήτοι τις αποφάσεις 138/43/00 και 67/01/03 που αφορούσαν, αντιστοίχως, τα οικονομικά έτη 1992 και 1987.

11 Παρά το γεγονός ότι οι αποφάσεις αυτές αφορούσαν διαφορετικές περιόδους φορολογίας, οι περιεχόμενες σε αυτές διαπιστώσεις καθώς και η λύση που έγινε δεκτή θα μπορούσαν, σύμφωνα με το άρθρο 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα που θεσπίζει την αρχή του δεδικασμένου, να θεωρηθούν δεσμευτικές στο πλαίσιο της κύριας δίκης.

12 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι, στον τομέα της φορολογίας, τα ιταλικά δικαστήρια, κατά την ερμηνεία του άρθρου 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα, τήρησαν επί μακρόν την αρχή του κατακερματισμού των αποφάσεων, βάσει της οποίας κάθε οικονομικό έτος διατηρεί την αυτοτέλειά του έναντι των λοιπών ετών και συνεπάγεται τη δημιουργία μεταξύ φορολογουμένου και φορολογικής αρχής μιας έννομης σχέσεως διαφορετικής από τις έννομες σχέσεις που αφορούν τα προηγούμενα και τα επόμενα οικονομικά έτη, με συνέπεια ότι, στην περίπτωση κατά την οποία σε διαφορές σχετικές με διαφορετικά οικονομικά έτη επιβολής του ίδιου φόρου (έστω και αν τα ζητήματα που αυτές αφορούν είναι εν όλω ή εν μέρει ίδια) εκδίδονται περισσότερες της μιας δικαστικές αποφάσεις, κάθε δίκη διατηρεί την αυτοτέλειά της και η απόφαση που εκδίδεται δεν αποτελεί δεδικασμένο για τις δίκες που αφορούν άλλα οικονομικά έτη.

13 Εντούτοις, η προσέγγιση αυτή μεταβλήθηκε πρόσφατα, λόγω, ιδίως, της εγκαταλείψεως της αρχής του κατακερματισμού των αποφάσεων. Στο εξής, στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μπορεί να γίνει λυσιτελώς επίκληση της λύσεως που απορρέει από απόφαση εκδοθείσα στο πλαίσιο άλλης διαφοράς, οσάκις οι σχετικές διαπιστώσεις αφορούν παρόμοια ζητήματα, παρά το γεγονός ότι η εν λόγω απόφαση αφορά φορολογική περίοδο διαφορετική από αυτή που αποτελεί το αντικείμενο της δίκης στο πλαίσιο της οποίας γίνεται επίκλησή της.

14 Στο μέτρο που οι αναφερθείσες στη σκέψη 10 ανωτέρω δύο αποφάσεις διαπίστωσαν την ύπαρξη έγκυρων οικονομικών λόγων που οδήγησαν στη σύναψη της συμβάσεως παραχωρήσεως της χρήσεως μεταξύ της Associazione και της Olimpiclub και, επομένως, τάχθηκαν υπέρ της συνάψεως της συμβάσεως, η αναιρεσίβλητη της κύριας δίκης υποστήριξε ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη καθόσον σκοπεί στην έκδοση αποφάσεως επί των ιδίων πραγματικών και νομικών ζητημάτων.

15 Υπό το πρίσμα ακριβώς αυτών των στοιχείων, το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι δεσμεύεται από τις εν λόγω αποφάσεις που διαπιστώνουν κατά τρόπο οριστικό ότι η σύμβαση παραχωρήσεως της χρήσεως ήταν πραγματική, σύννομη και δεν συνήφθη με σκοπό τη φοροδιαφυγή. Πάντως, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, ότι το γεγονός αυτό θα σήμαινε αδυναμία του να εξετάσει την υπόθεση της κύριας δίκης υπό το φως της κοινοτικής νομοθεσίας και της νομολογίας του Δικαστηρίου στον τομέα του ΦΠΑ, ιδίως, της αποφάσεως της 21ης Φεβρουαρίου 2006, C-255/02, Halifax κ.λπ. (Συλλογή 2996, σ. I-1609), και, ενδεχομένως, να διαπιστώσει την ύπαρξη καταχρήσεως δικαιώματος.

16 Το αιτούν δικαστήριο λαμβάνει, ειδικότερα, υπόψη την απόφαση της 18ης Ιουλίου 2007, C-119/05, Lucchini (Συλλογή 2007, σ. I-6199), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει την εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου σκοπούσας στη θέσπιση της αρχής του δεδικασμένου, όπως το άρθρο 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα, κατά το μέτρο που η εφαρμογή της εμποδίζει την ανάκτηση κρατικής ενισχύσεως χορηγηθείσας κατά παραβίαση του κοινοτικού δικαίου. Υποστηρίζει ότι η απόφαση αυτή φαίνεται να εντάσσεται στο πλαίσιο μιας ορισμένης τάσης της νομολογίας του Δικαστηρίου σκοπούσας στη σχετικοποίηση της σημασίας της αρχής του δεδικασμένου και στη μη εφαρμογή της αρχής αυτής, προκειμένου να διασφαλιστεί η υπεροχή των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και να αποφευχθεί η σύγκρουση με αυτές. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στις αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 1999, C-126/97, Eco Swiss (Συλλογή 1999, σ. I-3055), της 28ης Ιουνίου 2001, C-118/00, Larsy (Συλλογή 2001, σ. I-5063), της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-201/02, Wells (Συλλογή 2004, σ. I-723), καθώς και της 13ης Ιανουαρίου 2004, C-453/00, Kühne & Heitz (Συλλογή 2004, σ. I-837).

17 Δεδομένου ότι τα έσοδα από την είσπραξη του ΦΠΑ περιλαμβάνονται μεταξύ των κυριότερων ιδίων πόρων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η νομολογία του Δικαστηρίου επιβάλλει τη μη αναγνώριση του δεσμευτικού χαρακτήρα μιας αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου η οποία έχει αποκτήσει, δυνάμει του εσωτερικού δικαίου, ισχύ δεδικασμένου. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εφαρμογή του άρθρου 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα δύναται, όπως υποστηρίζει το αιτούν δικαστήριο παραπέμποντας, συναφώς, στην προπαρατεθείσα απόφαση Halifax κ.λπ., να παρεμποδίσει την πλήρη εφαρμογή της απορρέουσας από τη νομολογία του Δικαστηρίου περί ΦΠΑ αρχής της καταπολέμησης της κατάχρησης δικαιώματος ως εργαλείου που σκοπεί στη διασφάλιση της πλήρους εφαρμογής του κοινοτικού συστήματος ΦΠΑ.

18 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Corte suprema di cassazione αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Απαγορεύει το κοινοτικό δίκαιο την εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου σκοπούσας τη θέσπιση της αρχής του δεδικασμένου, όπως η διάταξη του άρθρου 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα, στο μέτρο που η εφαρμογή της επικυρώνει ένα αποτέλεσμα το οποίο έρχεται σε αντίθεση με το κοινοτικό δίκαιο παρεμποδίζοντας την εφαρμογή του, και σε τομείς εκτός του τομέα των κρατικών ενισχύσεων (σχετικά με τον οποίο βλ. απόφαση […] Lucchini[, προπαρατεθείσα]), και συγκεκριμένα σε θέματα ΦΠΑ και καταχρήσεως δικαιώματος με σκοπό την αθέμιτη εξοικονόμηση φόρου, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του κριτηρίου του εθνικού δικαίου, όπως ερμηνεύεται από τη νομολογία του [Corte suprema di cassazione], σύμφωνα με το οποίο, στις φορολογικές διαφορές, εφόσον το δεδικασμένο αφορά θεμελιώδους σημασίας ζήτημα κοινό και σε άλλες υποθέσεις, αποκτά δεσμευτική ισχύ ακόμα και αν αφορά φορολογική περίοδο διαφορετική από αυτή που αποτελεί το αντικείμενο της δίκης;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

19 Το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει, υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, την εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου, όπως η διάταξη του άρθρου 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα, στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με τον ΦΠΑ που αφορά φορολογική περίοδο σε σχέση με την οποία δεν έχει εκδοθεί ακόμη δικαστική απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου, σε περίπτωση που η διάταξη αυτή εμποδίζει το αιτούν δικαστήριο να λάβει υπόψη κανόνες του κοινοτικού δικαίου σχετικούς με καταχρηστικές πρακτικές που συνδέονται με τον εν λόγω φόρο.

20 Υπογραμμίζεται, κατ' αρχάς, ότι, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό, ουδεμία επιρροή ασκεί το γεγονός ότι το αιτούν δικαστήριο δεν εξέθεσε λεπτομερώς τους λόγους για τους οποίους θα μπορούσε ευλόγως να αμφιβάλλει ως προς το ότι η σύμβαση παραχωρήσεως της χρήσεως ήταν πραγματική, σύννομη και δεν συνήφθη με σκοπό τη φοροδιαφυγή.

21 Η Olimpiclub επικαλέστηκε την αρχή του δεδικασμένου, όπως ερμηνεύεται στην ιταλική έννομη τάξη και περιγράφεται στη σκέψη 13 ανωτέρω, προκειμένου να υποστηρίξει ότι η περιεχόμενη στις προγενέστερες αποφάσεις, που αφορούν διαφορετικές περιόδους φορολογίας, διαπίστωση περί του ότι η σύμβαση παραχωρήσεως της χρήσεως ήταν πραγματική, σύννομη και δεν συνήφθη με σκοπό τη φοροδιαφυγή, έχει δεσμευτικό και οριστικό χαρακτήρα.

22 Συναφώς υπενθυμίζεται η σημασία της αρχής του δεδικασμένου τόσο στην κοινοτική έννομη τάξη όσο και στις εθνικές έννομες τάξεις. Συγκεκριμένα, προς διασφάλιση τόσο της σταθερότητας του δικαίου και των εννόμων σχέσεων όσο και της χρηστής απονομής της δικαιοσύνης, επιβάλλεται να μην μπορεί να τεθεί ζήτημα κύρους των δικαστικών αποφάσεων οι οποίες έχουν καταστεί αμετάκλητες, μετά την εξάντληση των προβλεπομένων ενδίκων μέσων ή μετά την εκπνοή των προθεσμιών που τάσσονται για την άσκηση αυτών των ενδίκων μέσων (αποφάσεις της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-224/01, Köbler, Συλλογή 2003, σ. I-10239, σκέψη 38, και της 16ης Μαρτίου 2006, C-234/04, Kapferer, Συλλογή 2006, σ. I-2585, σκέψη 20).

23 Κατά συνέπεια, το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να μην εφαρμόζουν τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες που προσδίδουν ισχύ δεδικασμένου σε ορισμένη απόφαση, έστω και αν η μη εφαρμογή αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα να αποφευχθεί η παραβίαση του κοινοτικού δικαίου από την εν λόγω απόφαση (βλ. απόφαση Kapferer, προπαρατεθείσα, σκέψη 21).

24 Ελλείψει σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους εναπόκειται ο καθορισμός των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής της αρχής του δεδικασμένου, δυνάμει της αρχής της διαδικαστικής αυτονομίας των κρατών μελών. Πάντως, οι κανόνες αυτοί δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκοί από αυτούς που διέπουν παρεμφερείς καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) ούτε να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Kapferer, προπαρατεθείσα, σκέψη 22).

25 Η προπαρατεθείσα απόφαση Lucchini δεν θέτει εν αμφιβόλω την ανωτέρω ανάλυση. Συγκεκριμένα, η απόφαση αυτή αφορούσε μια εντελώς ιδιάζουσα περίπτωση στην οποία το ζήτημα που ετίθετο αφορούσε τις αρχές που διέπουν την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών και της Κοινότητας στον τομέα των

κρατικών ενισχύσεων, καθόσον η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα για την εξέταση της συμβατότητας εθνικής ενισχύσεως με την κοινή αγορά (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Lucchini, προπαρατεθείσα, σκέψεις 52 και 62). Στην υπό κρίση υπόθεση δεν τίθεται τέτοιο ζήτημα κατανομής αρμοδιοτήτων.

26 Εν προκειμένω, τίθεται, ειδικότερα, το ζήτημα αν είναι σύμφωνη με την αρχή της αποτελεσματικότητας η ερμηνεία της αρχής του δεδικασμένου την οποία επικαλείται το αιτούν δικαστήριο, κατά την οποία, στις φορολογικές διαφορές, εφόσον το δεδικασμένο αφορά θεμελιώδους σημασίας ζήτημα κοινό και σε άλλες υποθέσεις, έχει ως προς το ζήτημα αυτό δεσμευτική ισχύ, ακόμη και αν αφορά διαφορετική φορολογική περίοδο.

27 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι κάθε περίπτωση στα πλαίσια της οποίας τίθεται το ζήτημα αν ο εθνικός δικονομικός κανόνας καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου πρέπει να αναλύεται λαμβάνοντας υπόψη τη θέση της διατάξεως αυτής στο σύνολο της διαδικασίας, την εξέλιξη και τις ιδιαιτερότητες της διαδικασίας ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ενδεχομένως, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων της υπερασπίσεως, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας (απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93, Peterbroeck, Συλλογή 1995, σ. I-4599, σκέψη 14).

28 Επομένως, πρέπει να εξετασθεί, ειδικότερα, αν η προπαρατεθείσα ερμηνεία του άρθρου 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα δικαιολογείται υπό το πρίσμα της τηρήσεως της αρχής της ασφάλειας δικαίου, ενόψει των συνεπειών που αυτή έχει όσον αφορά την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου.

29 Επιβάλλεται συναφώς η διαπίστωση, όπως εξάλλου διαπιστώνει και το αιτούν δικαστήριο, ότι η εφαρμογή της εν λόγω ερμηνείας όχι μόνο δεν επιτρέπει προσβολή δικαστικής αποφάσεως έχουσας αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, ακόμη και αν η απόφαση αυτή παραβιάζει το κοινοτικό δίκαιο, αλλά επίσης αποκλείει την

αμφισβήτηση, επ' ευκαιρία του δικαστικού ελέγχου άλλης αποφάσεως της αρμόδιας φορολογικής αρχής η οποία αφορά τον ίδιο φορολογούμενο ή υποκείμενο στον φόρο αλλά διαφορετική φορολογική χρήση, οποιασδήποτε διαπιστώσεως σχετικής με θεμελιώδους σημασίας κοινό ζήτημα η οποία περιέχεται σε δικαστική απόφαση έχουσα αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου.

30 Επομένως, μια τέτοια εφαρμογή της αρχής του δεδικασμένου θα είχε ως συνέπεια, στην περίπτωση που η έχουσα ισχύ δεδικασμένου απόφαση στηρίζεται σε μια αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο ερμηνεία των σχετικών με καταχρηστικές πρακτικές στον τομέα του ΦΠΑ κοινοτικών κανόνων, η εσφαλμένη εφαρμογή των κανόνων αυτών να επαναλαμβάνεται ως προς κάθε νέα φορολογική χρήση, χωρίς να είναι δυνατή η διόρθωση της εσφαλμένης αυτής ερμηνείας.

31 Υπό τις συνθήκες αυτές, συνάγεται το συμπέρασμα ότι τόσο σημαντικά εμπόδια στην αποτελεσματική εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων περί ΦΠΑ δεν δικαιολογούνται λογικά από την αρχή της ασφάλειας δικαίου και, επομένως, πρέπει να θεωρηθούν αντίθετα προς την αρχή της αποτελεσματικότητας.

32 Κατά συνέπεια, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει, υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, την εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου, όπως η διάταξη του άρθρου 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα, στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με τον ΦΠΑ που αφορά φορολογική περίοδο σε σχέση με την οποία δεν έχει εκδοθεί ακόμη δικαστική απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου, καθόσον η εφαρμογή αυτή εμποδίζει το αιτούν δικαστήριο να λάβει υπόψη κανόνες του κοινοτικού δικαίου σχετικούς με καταχρηστικές πρακτικές που συνδέονται με τον εν λόγω φόρο.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

Το κοινοτικό δίκαιο απαγορεύει, υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, την εφαρμογή διατάξεως του εθνικού δικαίου, όπως η διάταξη του άρθρου 2909 του ιταλικού αστικού κώδικα (codice civile), στο πλαίσιο διαφοράς σχετικής με τον φόρο προστιθέμενης αξίας που αφορά φορολογική περίοδο σε σχέση με την οποία δεν έχει εκδοθεί ακόμη δικαστική απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου, καθόσον η εφαρμογή αυτή εμποδίζει το αιτούν δικαστήριο να λάβει υπόψη κανόνες του κοινοτικού δικαίου σχετικούς με καταχρηστικές πρακτικές που συνδέονται με τον εν λόγω φόρο.

(υπογραφές)